

Forfatter: Heiberg, P. A.

Titel: Udrag fra Rigsdalers-Sedlens Hændelser

Citation: Heiberg, P. A.: "Peter Andreas Heibergs Udvalgte Skrifter", i Heiberg, P. A.: *Peter Andreas Heibergs Udvalgte Skrifter*, udg. af Otto Borchsenius ; Fr. Winkel Horn , 1884, s. 214. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergpa01val-shoot-idm140167180851248/facsimile.pdf> (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Peter Andreas Heibergs Udvalgte Skrifter

Satyrikus habes af dem, som han aldrig engang har tænkt paa at fornærme.

De, som sole ved sig selv, at de ogsaa kunne have fortjent et Snært, eller, som Vaden siger, quibus intactis quoque cura est super conditione communi, og som tænke med Poeten:

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet,

de ere ogsaa ofte ubillige nok til at hade den alleruflydige Satyrikus; ja deres Ubillighed gaar endog saa vidt, at de blande ham med Passillanten, og maale begge med én og samme Maalestok. Hvor ubilligt bette er, vil man dog ved første Øjeblik indse, saafremt man kun kan betragte Sagen med upartiske Øjne. En Satyrikus angriber almindelige Fejl og Uordener, fordi han ivrig ønsker, at deres alt for stabelige Følger maa blive afvendte; og naar han en og anden Gang nævner til at straffe enkelte Personer, da sker det ikke for at straffe noget enkelt Individuum, men fordi han ser, at denne enkelte Person's Fejl medfører Følger, der ere stabelige enten for den hele Stat, eller dog for en stor Cirkel af samme. Passillanten derimod er altid saa dum, at han ikke kan se almindelige Fejl; men hvor han vjerner en Blet paa et Menneske, der staar han strax til Byd for at gjøre alle andre opmærksomme derpaa; og hvor han ingen Bletter kan finde, der digter han og lyver med Tillid til den menneskelige Vetroenhed, der kun viljer sig i at tro det onde. En Satyrikus straffer for at forbedre, Passillanten derimod kun for at laane. Han anmærker det gode og glæder sig derved: denne opholder sig blot ved at laste: man sætte ham i en Verden, hvor Menneskene ere lige saa ikkøjelige til at tro det gode, som de her ere villige til at tro det onde, og han vil slutte ihjel. En Satyri-

quibus intactis o. i. v., som, selv naar man ikke rører dem, ogsaa ere ilde til Mode over den almindelige Tilstand. — Tunc tua res agitur o. i. v., snart kommer Turen til dig, naar først det hos Naboen brænder.

kus opdager ofte en Ræv i sin Hule og forjager ham derfra, om han kan, ikke af Had til Dyret, men af Skjærlighed og Frygt for de mange uflydige imaa Creature, som han ser, at Ræven lurer paa. Passillanten's Høndliger derimod ligne den Mand's, der tænkte Tid i en hel By, fordi han inkommoderede af Væggehus i det Værtshus, hvori han logerede. En Satyrikus maa sige den rene Sandhed, intet laste uden efter Overbevisning, ikke rose af Frygt og aldrig laste af Had; og naar han overbevises om et eller andet Sted at have fejlet, da bør han være lige saa villig til at erkende sine Fejl, som han er haard til at forekaste andre deres. Men Passillanten siger aldrig Sandhed, og om han end en eller anden Gang sumper til at sige noget rigtigt eller godt, da troer han ikke; hans Ord agtes ikke; hans Navn er brændemærket med Skjændsel; hans Person er en Vederstyggelighed for al Verden; og hans Stiltighed vil mangle en ærlig Stiltighed's Betsignelse, den vil bringe ham til Bettelshaven.

Man tillægger en Satyrikus et ondt Hjerter, men meget ubilligt. Jeg turde næsten paasta, at det er en Umulighed, naar han besidder alle de Egenskaber, som jeg her foran har fordret hos ham, og adskillige andre, som jeg ikke her behøver at sprogne, da jeg dog ikke finder fornødent at gjøre højere Paastand end denne, at det er meget muligt, at en stor Satyrikus kan have et ædelt og godt Hjerter, hvilket man vel ikke vil nægte mig, naar jeg igjen indrømmer, at en ond Mand ogsaa gjerne kan være en god Satyrikus, saafremt han kun har Berigtand nok til at skjule Hjertets Ondskab. Men lad os endog sætte, at en satyrist forfatter, naar han kun vogter sig for Passiller, er en ond Mand, saa tør jeg nok spørge: mon han dog ikke udretter mere godt end Hylkeren og Lovtaleren, der strør Roser i den lastefulde Bjed og ofrer Mirakel paa den mægtige Dødsens og Tyrannens Alter? Sandelig! det kan man vel næppe kalde i Tvivl. Hvem vover vel at opstaa og offentligen at underluge, om Hylkerens Lovtaler ere